

La creació catalana de la cigarreta

elgatsaberut.com

La creació catalana de la cigarreta

Autor: El gat saberut

Data de publicació: 15-02-2026

La cigarreta va sorgir al segle XVIII gràcies al paper d'ensigarrar, un invent català que consistia en un paper especial per fumar petits cigars. Sí, el paper de caragolar tabac.

El paper és un invent xinès que data aproximadament del segle I o II de la nostra era. Temps després, cap al segle VIII, el món musulmà el coneixeria. El primer taller artesanal de fabricació de paper a Occident va ser establert pels àrabs a Xàtiva cap al 1050, quan aquesta regió encara estava sota el seu control. Al cap de pocs anys, aquest coneixement es va estendre pel litoral cap al nord fins a Catalunya, on arrelaria la seva producció.

Durant el segle XIII, hi havia molins al voltant de les valls fluvials centrals de Catalunya, on es fabricava paper. Encara que el procés era principalment a mà i amb tècniques rudimentàries, el seu desenvolupament era molt innovador i àmpliament reconegut a Europa. A la regió d'Alcoi (València) també hi havia tradició de fabricar paper. Catalans i valencians eren els principals productors de paper a Europa durant els segles XIII i XIV.

El comerç català a la Mediterrània va estendre l'ús del paper a altres regions, fet que iniciava la progressiva substitució del pergamí, que es començava a deixar només per a documents oficials o religiosos, ja que durava més i encara conservava un gran prestigi.

La fabricació de paper va començar tímidament a Itàlia, on destacaria la localitat de Fabriano, que avui encara és famosa per aquesta indústria. I França també començaria a crear centres artesanals de paper. Durant els segles XV i XVI, la competència italiana i francesa ja era molt gran i el sector paperer català va perdre molta quota de mercat.

En un principi, el mètode per elaborar paper es basava en palla d'arròs i greix animal. Amb el temps, les matèries primeres serien el cànem i els draps de cotó i lli. En tots els casos es requeria molta aigua.

Al segle XVII, la gran varietat d'usos del paper va tornar a revifar les papereres catalanes, amb diverses nissagues familiars que van crear nous centres de producció estables. El clímax arribaria amb l'invent del paper blanc estrictament per fumar: el paper d'ensigarrar.

El tabac havia arribat a la península Ibèrica des de les colònies castellanes d'Amèrica. En un principi, es fumava en pipa, però al segle XVII van sorgir els cigars, una mena de purs rudimentaris, i també la moda d'aspirar pel nas tabac en forma de pols. Els cigars eren tabac embolcallat amb fulles seques de la pròpia planta o, a vegades, de blat de moro. Però l'hàbit de fumar tabac encara era un costum principalment de les classes més benestants, llevat d'alguns mariners, que des de sempre el mastegaven.

Es creu que, en un moment incert, la gent corrent que no es podia permetre comprar tabac va començar a recollir restes de cigars que trobaven per caragolar-les, no amb fulles seques, sinó amb qualsevol mena de paper que cremés per així poder fumar-les. D'aquesta manera, es creava un format més petit i compacte del cigar, tot i que molt tosc. Una llegenda molt repetida diu que això va passar a Sevilla, però no n'hi ha cap prova i molts historiadors ho neguen. El cas és que aquest costum es va estendre, però el paper era massa gruixut i feia que els fumadors semblessin incineradores amb potes. A més, la combustió sovint era defectuosa i irregular, i el gust era terrible. Per solucionar-ho i obrir mercat, a Catalunya es va inventar en la primera meitat del segle XVIII el paper d'ensigarrar.

El paper d'ensigarrar va sorgir segurament a la zona de Capellades, tot i que no s'ha sabut atribuir el mèrit a ningú en concret. De sobte, les papereres catalanes el van començar a produir. I, al cap de pocs anys, les papereres valencianes copiarien el sistema.

El paper d'ensigarrar ho va petar, sens dubte, sobretot gràcies al comerç amb Amèrica, ja que a la resta d'Europa això de fumar tabac pràcticament no es coneixia, i el poc que es fumava era en pipa i en cases de rics. Fora de Catalunya el paper d'ensigarrar rebia el nom de papel catalán o papel de Barcelona. Era el resultat de millores en el procés de creació, més refinat i amb materials de més qualitat. Gràcies a aquest paper era més fàcil caragolar un cigar petit i facilitava una combustió més uniforme i una millor experiència a l'hora de fumar. El consum es va estendre a altres capes de la societat i les papereres es van multiplicar. Si el 1728 n'hi havia 35, el 1775 n'hi havia 108, xifra que no deixaria d'augmentar encara més. Moltes d'aquestes papereres es dedicaven tant a la producció de paper d'ensigarrar com de paper per a altres usos. Catalunya es convertia així en una potència paperera i en el principal productor de paper d'ensigarrar del món, juntament amb València, que també en treuria profit. D'aquesta manera, naixia la cigarreta i, amb ella, les marques de paper de fumar. A Catalunya, per exemple, sorgiria el 1752 la paperera de la família Miquel, una potent nissaga familiar que amb el temps es dedicaria al paper d'ensigarrar creant la marca El Pino, i seria també la creadora de la famosa marca Smoking el 1924.

Si bona part d'Europa havia estat fins aleshores aliena al consum de tabac, això canviaria arran de l'època napoleònica.

Els francesos ja coneixien el tabac, ja que Jean Nicot (ambaixador francès a Lisboa de qui deriva la paraula 'nicotina') havia introduït el tabac a la cort francesa el 1560, però el seu consum era molt minoritari, restringit a l'elit reial i poc més. Napoleó, en canvi, va interessar-se en el tabac i va regular-ne el comerç. Això va permetre que les cigarretes s'escampessin per les tropes i que el paper d'ensigarrar fos imitat per fabricants locals. Les Guerres Napoleòniques portarien l'hàbit de fumar cigarretes a altres països per mitjà dels soldats. De fet, cigarreta ve del francès cigarette, derivat de cigar, que prové del maia siyar, amb el significat de 'fumar'.

En un principi, el paper d'ensigarrar es venia en rotlles o en carteretes on els fulls estaven apilats. El consumidor solia tallar el paper a la mida desitjada. El 1894 els francesos Maurice i Jacques Braunstein van inventar un aparell que apilava els fulls de forma intercalada i amb una mida estàndard. Seria el naixement del típic llibret de paper de fumar, en el qual agafes un full i al moment n'apareix un altre. A més, els Braunstein aprofitarien el moment per crear la marca Zig-Zag de paper de fumar.

La cigarreta continuaria evolucionant gràcies a processos de fabricació més moderns, fins a adquirir la forma industrial actual. I la Primera Guerra Mundial consolidaria, també per mitjà dels soldats, el seu consum en tota la societat civil del món occidental.

El gat saberut

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

<https://www.elgatsaberut.com/2024/09/la-creacio-catalana-de-la-cigarreta.html?m=1&s=03>